

УДК 330.322
JEL G12, G21, G24

Наталія Валеріївна ГАВРИЛОВА
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Центральноукраїнський національний
технічний університет,
м. Кропивницький, Україна
 <https://orcid.org/0000-0001-5366-1820>
nh.15426378@ gmail.com

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

***Анотація.** У статті розглядаються сучасні наукові погляди на визначення понять «інвестиційна політика», «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна активність».*

Проаналізовано сучасні особливості інвестиційної діяльності підприємств в Україні, визначено тенденції інвестиційної політики. В роботі проаналізовано потоки інвестицій спрямований в основний та оборотний капітал в Україні з 2016 по 2022 роки, потоки капітальний інвестицій.

Визначено основні перешкоди та ризики в розвитку інвестиційної діяльності, розглянуто заходи активізації інвестиційної діяльності та зміцнення рівня інвестиційної привабливості підприємств.

Зазначено, що розвиток інвестиційної діяльності являє собою каталізатор економічного розвитку. Про це свідчать наукові дослідження та залежність макроекономічних факторів від підвищення рівня інвестицій.

***Ключові слова:** інвестування, інвестиційна політика, інвестиційна політика підприємства, інвестиційна діяльність підприємств, інвестиційний потенціал підприємства, інвестиційна привабливість, заходи активізації інвестиційної діяльності, ризики інвестиційної діяльності підприємства.*

Постановка проблеми. Останнім часом суттєво змінились підходи до завдань та процесів розробки інвестиційної політики підприємств зважаючи на ситуацію в якій опинилась інвестиційна діяльність та загалом вітчизняна економіка. Розвиток та активізація інвестиційної діяльності є одним з шляхів стабілізації економіки та забезпечення випуску новітніх видів конкурентоспроможної продукції європейського рівня. Недивлячись на значні перешкоди та ступінь впливу ризикових факторів у розвитку

інвестиційної діяльності відчизняних підприємств відбуваються заходи щодо розроблення законодавчої та нормативно-правової бази щодо розвитку інфраструктури державно-приватного партнерства, заходів щодо удосконалення механізму залучення інвестицій через індустріальні парки та заходи щодо державної підтримки проєктів зі значними інвестиціями. Незважаючи на існуючі розробки провідних вітчизняних науковців доцільним є визначення напрямків активізації інвестиційної діяльності та розробка механізму її активізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних положень визначення «інвестиційна політика» та «інвестиційний потенціал» та практичних аспектів їх застосування в сучасному невизначеному середовищі присвячені праці відомих вітчизняних науковців, серед яких особливо варто виділити наступних: Бланк І., Галько Л., Герасимчук З., Лугова М., Павліха Н., Ткачук В., Титаренко Н., Черваньов Д., Цимбалюк І.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні необхідності удосконалення процесу та етапів розробки інвестиційної політики підприємств в умовах невизначеності викликаного військовими діями.

Методи і методологія. Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження є фундаментальні та прикладні положення фінансової науки щодо сутності, особливостей та етапів реалізації інвестиційної політики підприємств. Використано загальнонаукові методи дослідження, а саме: системного аналізу та синтезу, систематизації принципів, методів, інструментів, ресурсного та фінансового забезпечення інвестиційної політики підприємств.

Виклад основного матеріалу. Сучасні особливості розвитку вітчизняної економіки, ведення господарської та фінансово-економічної діяльності супроводжується невизначеністю та вимагає окреслення нових напрямків інвестиційної політики, яка зорієнтована на загальноекономічне зростання в період кризових процесів військово-політичного характеру. Розвиток вітчизняних підприємств прямо залежить від рівня та стадії реалізації інвестиційної політики та інвестиційного потенціалу взагалі. Зрозумілим є те, що інвестиційна політика підприємства зорієнтована на створення відповідних організаційно-економічних, виробничо-господарських та інших умов метою яких є залучення інвестицій у виробничо-господарську та фінансово-економічну діяльність підприємства. Ми погоджуємось із тим, що підприємство здійснює свою діяльність орієнтуючись на існуючі потреби в заявлених межах його діяльності та відповідно до власної розробленої та затвердженої інвестиційної політики.

Дослідженню питань інвестиційної політики підприємства присвячені праці багатьох відомих вчених. Так, Бланк І.О. визначає інвестиційну політику як: «Частина загальної стратегії розвитку активів підприємства, яка полягає у виборі та реалізації найбільш ефективних форм реальних і фінансових його інвестицій з метою забезпечення високих темпів його розвитку та розширення економічного потенціалу його розвитку» [1].

Лугова М., Цимбалюк І., Павліха Н. визначають інвестиційну політику як: «Складова частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у виборі і реалізації раціональних шляхів розширення та відновлення виробничого потенціалу» [10].

А у працях Черваньова Д.М. визначено інвестиційну політику як: «Частину його загальної інвестиційної стратегії, яка полягає у виборі й реалізації найбільш ефективних форм здійснення реальних і фінансових інвестицій (визначення оптимальних напрямків інвестування) з метою забезпечення високих темпів розвитку підприємства і розширення економічного потенціалу його господарської діяльності» [20].

У своїх працях Н.О. Титаренко та А.М. Поручник детально розглядають поняття «Інвестиційний потенціал» і трактує його як «Наявні кошти для внутрішніх валових інвестицій, які згодом матеріалізуються в новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі» [14].

У працях А.Г. Загороднього розглядається «Інвестиційний потенціал як наявність не інвестиційних ресурсів чи попиту на них, а передумов необхідних для їх залучення» [9].

Визначенню поняття «Інвестиційна активність» присвячені праці Ю. Малахової, де визначено, що інвестиційна активність проявляється через заходи інноваційного забезпечення та простого оновлення основних засобів де створені передумови для їх технологічного оновлення. Особливістю інвестиційної активності є те, що її обсяги визначають темпи економічного розвитку [12].

Аналізуючи інвестиції в основний та оборотний капітал в Україні у відсотках до ВВП ще з 2016 року мають виражену тенденцію до зниження, скоротившись за цей період понад як удвічі – з 21,7% у 2016 р. до 7,5% у 2020 р. У 2021 році в умовах посткризової активізації економіки після завершення гострої фази кризи COVID-19 інвестиції дещо зросли (до 10,1% ВВП), проте залишаються понад як удвічі нижчими, ніж в інших країнах Центральної та Східної Європи, що розвиваються (25-30% ВВП) [5-6].

За даними досліджень за рахунок кредитів українських банків та інших позик фінансувалися лише 3,3% капітальних інвестицій в Україні за 9 місяців 2021 року, тоді як понад 72% капітальних інвестицій фінансувалося за рахунок власних коштів підприємств, близько 13% – за рахунок державного та місцевих бюджетів. Спостерігається збільшення прямих іноземних інвестицій в економіку України переважною мірою забезпечувалося реінвестованими доходами іноземних інвесторів (\$5,6 млрд. за 11 міс. 2021 р.). Водночас надходження нових іноземних інвестицій в капітал українських підприємств у січні-листопаді 2021 р. становило лише близько \$800 млн., що за виключенням 2020 року, є найнижчим обсягом з 2014 року та майже на порядок нижчим, ніж у 2005-2013 рр. (\$6,2 млрд. в середньому за рік). Низький рівень інвестування обмежує продуктивність економіки та ефективне використання її потенціалу, і, як наслідок, визначає низькі довгострокові темпи її економічного зростання [5-6].

Отже, дослідження показують, що основними перешкодами та ризиками в розвитку інвестиційної діяльності є наступні:

1. Слабкість державних інститутів, що призводить до низького рівня захисту прав інвесторів та порушення принципів ринкової конкуренції та підвищення корупційних ризиків. Адже, відповідно до аналітичних даних Європейської бізнес-асоціації у другій половині 2021 року інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості знизився до 2,73 балів з 5-ти можливих (порівняно з 2,84 балів у першому півріччі). Задля сприяння бізнес-клімату в Україні варто впроваджувати заходи щодо впровадження реальної та ефективної судової реформи, верховенства права, справедливого правосуддя та винищення корупції. Також важливим є гарантування справедливої, рівної, передбачуваної та прозорої податкової політики і чесної та відкритої конкуренції; забезпечення макроекономічної стабільності та продовження і посилення співпраці із Європейським союзом, забезпечення надійного захисту інвестицій та прав власності.

2. Низький рівень розвитку внутрішнього ринку, що знижує зацікавленість інвесторів у розвитку бізнесу на території України. Внутрішній ринок та його потенціал є ключовим показником, який визначає вартість робочої сили, природно-кліматичні особливості, рівень розвитку логістичних мереж. Низький рівень розвитку внутрішнього ринку зменшує економічний та інвестиційний потенціал країни в цілому, сприяє зменшенню заощаджень грошових доходів населення, споживчого попиту на товари довгострокового користування.

3. Низька ефективність використання потенціалу банківської системи для забезпечення фінансової підтримки реального сектору економіки. Так, у 2022 році спостерігається історично низький рівень спрямування залишків коштів на депозитних рахунках на цілі довгострокового кредитування, що свідчить про зниження ролі банківського кредитування економіки і знаходиться на рівні 15% в порівнянні із 80% показників 2012 року. Для порівняння в Грузії цей показник становить – 80 %, а у Польщі – 59%. Разом з тим, частка активів в ОВДП та депозитних сертифікатах збільшується до рівня близько 40%, а прибутковість працюючих активів до 5,2%, це свідчить про низький стимул для банків до нарощення обсягів кредитування. Низький рівень розвитку вітчизняного фондового ринку. Нажаль, нерозвиненість фондового ринку обмежує інвестиційні можливості ведення бізнесу, призводить до втрат рівня конкурентних переваг на внутрішніх та світових ринках.

Задля активізації інвестиційної привабливості впроваджено наступні заходи:

- розроблено законодавство та нормативно-правову базу щодо розвитку інфраструктури державно-приватного партнерства та затверджено перелік першочергових інвестиційних проєктів, де близько 40% це проєкти в галузі інфраструктури та транспорту;

- проведено заходи щодо удосконалення механізму залучення інвестицій через індустріальні парки. Так, відповідно до Закону України

«Про індустриальні парки» до Реєстру індустриальних (промислових) парків включено 52 індустриальні парки;

- проведено заходи щодо державної підтримки проєктів зі значними інвестиціями, визначено умови техніко-економічного обґрунтування інвестиційного проєкту із значними інвестиціями, вимоги до заявника, порядок взаємодії уповноваженої установи із заявниками, інвесторами із значними інвестиціями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, методологію розрахунку обсягу державної підтримки для реалізації інвестиційного проєкту із значними інвестиціями, порядок ведення реєстру інвестиційних проєктів та переліку відомостей, що вносяться до реєстру, порядок ввезення на митну територію України та цільового використання нового устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що ввозяться інвестором із значними інвестиціями та ін.

З метою удосконалення заходів інвестиційної політики нами розроблено механізм активізації інвестиційної діяльності (рис. 1).

Рис. 1. Механізм активізації інвестиційної діяльності

Джерело: побудовано автором.

З метою подальшої активізації інвестиційної активності варто вживати наступних заходів:

- удосконалювати інституційні реформи задля посилення захисту прав інвесторів, удосконалення процесів антимонопольного законодавства;
- сприяти створенню сприятливого податкового середовища для інвестицій (прискорення амортизаційних процесів основних засобів, зменшення податкового навантаження на нерозподілений прибуток) та впроваджувати заходи протидії ухиленню від оподаткування;
- удосконалення заходів ефективного корпоративного управління державними підприємствами та приватизаційними процесами;
- удосконалення заходів цифровізації інвестиційної інфраструктури, оптимізація цифрових стандартів відповідно до країн ЄС;
- просування вітчизняних товарів на європейському рівні;
- проведення заходів оптимізації та розвитку інвестиційної інфраструктури;
- удосконалення реєстру крупних інвесторів та проєктів;
- стимулювання розвитку інвестиційних проєктів та технологій виробництва з високою доданою вартістю;
- сприяння створенню індустріальних парків, їх інфраструктурна та сервісна підтримка;
- сприяння розвитку вільних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, точок зростання в найбільш інвестиційно перспективних регіонах;
- економічне стимулювання ринку енергетики, зеленої енергетики та зелених технологій на виробництві;
- залучення інвестицій в сучасні види і технології агробізнесу;
- залучення інвестицій в оборонне замовлення, сприяння підвищенню частки продукції у сфері оборонних закупівель;
- проведення заходів оптимізації корпоративних облігацій, розширення переліку активів, які можуть виступати забезпеченням, реалізація заходів секютеризації активів;
- реалізація пенсійної реформи, сприяння випуску інвестиційних цінних паперів випущених недержавними пенсійними фондами.

Висновки. Підсумовуючи варто визнати, що вагомих наукових внесок щодо визначення інвестиційної політики, інвестиційного потенціалу та інших важливих категорій значно вплинули не лише на теоретичні аспекти, а і на практичні можливості їх реалізації в умовах невизначеності під впливом кризових аспектів військово-політичного характеру.

Список використаних джерел:

1. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент. Київ: Ельга. Ніка-центр, 2001. 448 с.
2. Гаврилова Н.В., Бондар Ю.А. Операції комерційних банків з інвестиційними цінними паперами в умовах військового часу. *Вісник*

східноєвропейського університету економіки та менеджменту. 2023. Вип. 2 (30). С. 164-171.

3. Галько Л.Р. Інвестиційна діяльність підприємства: стратегія і тактика управління. *Економіка та суспільство*. 2021. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-63>

4. Герасимчук З.В., Ткачук В.Р. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощування: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2009. 232 с.

5. Данилишин Б. Підсумки 2022 року та завдання на 2023 рік. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/69552>

6. Данилишин Б. Щодо стану інвестиційних процесів в економіці України та шляхів її активізації. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiynih_protseviv.html

7. Демішев І.В. Войтко С.В. До питання інвестиційного потенціалу України під час і після війни. *Економіка суспільство*. 2022. Вип. 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1788>

8. Журко Т. Принципи та пріоритети інвестиційної політики підприємства *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно інвестиційних процесів в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Вінниця: ВНТУ, 2019. 368 с.

9. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

10. Лугова М., Цимбалюк І., Павліха Н. Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз та напрямки активізації: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 242 с.

11. Луців Б.Л., Стечишин Т.Б. Інвестиційний потенціал банківської системи України. *Фінанси України*. 2009. № 9 (1). С. 67-77.

12. Малахова Ю.А. Інвестиційна активність підприємства та чинники, що її визначають. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 2. Ч 2. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_21/2/15.pdf

13. Разумова Г.В., Оскома О.В., Перетятко К.О. Інвестиційна діяльність в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2 (68). <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/188005/03-Razumova.pdf?sequence=1>

14. Титаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2000. 160 с.

15. Селіверстова Л.С., Міх О.М. Інвестиційна політика підприємства в контексті забезпечення сталого розвитку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2019/16.pdf

16. Статистика зовнішнього сектору України, НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/datasectorexternal#5>

17. Офіційний сайт ОЕСД. Світові потоки інвестицій. URL: <https://data.oecd.org/>

18. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

19. Індекс інвестиційної привабливості України від ЕВА. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-taanalityka/>

20. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств. Київ. Знання-Прес, 2003. 622 с.

Nataliia HAVRYLOVA

Ph.D. of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Finance, Banking and Insurance,
Central Ukrainian National Technical University,
Kropyvnytskyi, Ukraine

 <https://orcid.org/0000-0001-5366-1820>
nh.15426378@ gmail.com

CURRENT TRENDS IN THE INVESTMENT ACTIVITY OF ENTERPRISES

***Abstract.** The article examines modern scientific views on the definition of the concepts "investment policy", "investment potential" and "investment activity". Modern features of the investment activity of enterprises in Ukraine are analyzed, investment policy trends are determined.*

The paper analyzes the flows of investments aimed at fixed and working capital in Ukraine from 2016 to 2022, the flows of capital investments. The main obstacles and risks in the development of investment activity were identified, the measures to intensify investment activity and strengthen the level of investment attractiveness of enterprises were considered.

It is noted that the development of investment activity is a catalyst for economic development. This is evidenced by scientific research and the dependence of macroeconomic factors on the increase in the level of investments.

***Keywords:** investment, investment policy, investment policy of the enterprise, investment activity of enterprises, investment potential of the enterprise, investment attractiveness, measures to intensify investment activity, risks of investment activity of the enterprise.*